

A Study into the Status of Mothers over the Issue of Introducing their Children with Books in terms of their Educational Status (Content of the Study: 57 Provinces)

Özlem Ersoy¹, Vedat Bayraktar²

ABSTRACT: The study was carried out to determine the views of mothers having a child in the age group of 4-6 over child books and in what way they buy and give them to their children. The study is a descriptive survey. Five hundred ninety-nine mothers from 57 provinces were included in the study. The data obtained were analyzed in the package program of SPSS 15.00 through chi square (X^2) method. The mothers were asked about the age when the child first had the book in his hand, the way of introducing the child with the book, the reading status of the child, the number of books the child had, the person reading the book to the child at home, why the child was read a book and what they did while looking at a picture book with the child. At the end of the study, it was found that university graduate mother were more conscious in these issues at a statistically significant level.

Keywords: preschool children and their mothers, child books, child literature

SUMMARY

Purpose and significance: The study was carried out to determine the views of mothers having a child in the age group of 4-6 over child books and in what way they buy and give them to their children. It is of great importance to introduce the child with the book and which book should be introduced, whether it would be beneficial for the child and making the children like the books. As the first people introducing the books to the child are their parents and in particular their mothers, the current study is of great importance in terms of determining the views of the mothers over child books and how they offer books to their children and eliminating the lacking points.

Method: Survey method was used in the study.

Results and Discussion: Depending on the education status of the mothers, the age of offering the child his first book was statistically significant ($\chi^2=94,90$; $p<.001$). The majority of the mothers who were graduates of a university or a higher degree did not introduce their children with a book before they were one year old. More than half of the teachers graduating a university or a higher degree pointed out that they bought private books for their children and it led to a statistically significant difference in the educational status of the mothers ($\chi^2=132,77$; $p<.001$). A significant relation was found between the educational status of the mother and reading books of their children ($\chi^2=176,75$; $p<.001$). Of the mothers graduating from a university or a higher degree, 55.3% ($n=217$) were found that their children read more than ten books. It was also found that 79.3% ($n=226$) of the mothers graduating from a university or a higher degree read themselves books to their children. As for 64.7% ($n=279$) of the mothers graduating from a university or a higher degree read books in order to make them attain the joy of reading books. Also, 53.9% ($n=153$) of the mothers graduating from a university or a higher degree made a comment on the pictures in the book while reading books. It was also found that in terms of the educational status, 77.5% ($n=221$) of the mothers paid an attention to the developmental features while buying books for their children.

It was seen that as the educational level of the mother increased, the consciousness level of the mothers increased. Conscious mothers introduced their children with books in their early ages and made some efforts to make them attain love of books and read books to their children.

¹ Yrd. Doç. Dr., Gazi University, ozlemerso@gmail.com

² Arş. Gör. Dr., Gazi University, vbayraktar75@gmail.com

Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Çocuklarını Kitapla Buluşturma Konusundaki Durumlarının İncelenmesi (Çalışma Kapsamı:57 İL)

Özlem Ersoy¹,

Vedat Bayraktar²

ÖZ. Araştırma, 4-6 yaş grubunda çocukları bulunan annelerin öğrenim durumlarına göre çocuk kitapları konusundaki görüşlerini ve çocuklarına ne şekilde kitap alıp sunduklarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada betimleme (survey) yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya 57 ilden toplam 599 anne katılmıştır. Veriler, SPSS 15.00 programında Ki kare (χ^2) yöntemi ile analiz edilmiştir. Annelere, çocuğuna ilk kitap alma yaşı, çocuğunun kitapla tanışma şekli, çocuğuna kitap okuma durumu, çocuğunun sahip olduğu kitap sayısı, çocuğa evde kitap okuyan kişinin kim olduğu, çocuğuna neden kitap okuduğu ve resimli bir kitaba çocuğuyla birlikte bakarken neler yaptıkları ile ilgili sorular sorulmuştur. Araştırma sonucunda, lisans ve lisansüstü mezunu annelerin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde çocuklarını kitapla buluşturma konusunda daha bilinçli oldukları saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: okul öncesi çağıdaki çocuklar ve anneleri, çocuk kitapları, çocuk edebiyatı

GİRİŞ

Okul öncesi dönem yaşamın en kritik yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemdeki deneyimler çocuğun daha sonraki yıllardaki başarısının ön koşulu sayılmaktadır. Bu deneyimlerden biri de çocuğun kitapla ilgili deneyimleridir. Okul öncesi dönemde kitapla ilgili deneyimler, çocukların daha sonraki yıllarda okumayı öğrenmeye karşı duyu ve tutumlarını oluşturmada ilk adımdır. Tutumlar, genellikle diğer çocukları ya da yetişkinleri örnek alarak kazanıldığı için çocuğun bu dönemdeki yaşantıları önem kazanır (Gürkan, 1993).

Gelişimin temellerinin okul öncesi yıllarda atıldığı bilinen bir gerçektir. Bu yaşlarda çocuklara hikâye okumak; onların dil becerilerini, sözcük dağarcıklarını, düşünme becerilerini geliştirir ve dilden zevk almalarına yardımcı olur. Kitaplar, çocuğun dil becerilerinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Çocukların anaokulu ve anasınıfında edindikleri okuma-yazma ve dil deneyimleri ileride akademik yaşantılarındaki başarı düzeylerini de etkiler. Çocuğa erken yaşlarda kitap okumak onun sonraki okul ve okuma başarısı ile doğrudan ilişkilidir (Brock ve Rankin 2008; DeTemple, 2001; Donoghue, 2009; Epspinosa ve Burns, 2003; Griffith ve diğerleri 2008; Huck ve diğerleri 2004; Santora, 2013; Sawyer, 2009; Wortham 2005).

Çocukların kitaplara karşı olumlu duygular hissetmesi ev ortamında başlar. Çocukların okuma-yazmaya karşı ilgi ve algıları ailelerinin davranışlarıyla doğru orantılıdır. Ailelerin çocuklarına kitap okuması, çocukların kitaplar ve okuma-yazmaya karşı olumlu duygular beslemelerini sağlar. Yapılan çalışmalarda kitap okuyan ailelerin çocuklarının, okumayan ailelerin çocuklarına göre okuma-yazmaya karşı daha ilgili oldukları saptanmıştır (Epspinosa ve Burns 2003; Griffith ve diğerleri 2008; Machado, 2003; Wortham, 2005).

Çocukların kitapla tanışması çok erken yaşlarda başlayabilir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, bebeklerin kitaplara baktıklarını ve okunanlara tepki verdiklerini göstermiştir (Huck ve diğerleri 2004). Kitapları ilk keşfetme bebeliğin 6-12. ayları arasında başlar. Altıncı ayda bebeklerde nesnelere tanıma ve resimlerle ilgilenme görülür. Bebekler, kitabın sayfalarını tutmaya, ağızlarına almaya ve sayfaları çevirmeye çalışırlar. Kitabın özelliklerini keşfederler. Bu dönemde bir “öykü okumak”tan çok resimleri göstermek ve adlarını söylemek ya da seslerini çıkarmak uygun bir uyarandır. Bu hem anne baba hem bebek için dikkatleri dil uyaranlarına yoğunlaştıran, birlikte zaman geçirme ve iletişim fırsatı yaratan önemli bir etkinliktir. Bu etkinlik gelişimsel becerilerin pek çoğunu kazanmaya olanak verir. Yetişkin kitabı getirdiğinde, bebek yetişkinin kucağına oturmak ve kitaba bakmak ister. Annesinin kucağına oturup resimli kitaba bakan bir bebek hem annesi tarafından kucaklanıp, sırtını ona dayamaktan haz alır, hem de kitabı eller, sayfalarını çevirir, ağzına alıp yoklar, merakını giderir ve bellek alıştırmaları yapar. Aynı kitabı tanıdık sesler çıkararak tekrar tekrar karıştırmaktan zevk alır, yazı ve resimler tanıdıkları arasına girer. Kitaplarla olumlu ilişki kurmuş olan çocuk, yaşı büyüyüp

¹ Yrd.DoçDr., Gazi Üniversitesi, ozlemerso@gmail.com

² Arş.Gör.Dr., Gazi Üniversitesi, vbayraktar75@gmail.com

becerileri geliştikçe daha uzun öyküleri dinleyebilir; daha karmaşık resimleri algılayabilir duruma gelir ve kitap en sevdiği uğraşlar arasında yerini alır (Beyazova, 2006; Collins, 2008; Hardman ve Jones, 1999; Machado, 2003; Smith, 2001; Soderman ve diğerleri 2005).

Çocukların en geç bir yaşında kitapla tanışmış olması gerekir. Kitapla tanışma çocuktan çocuğa değişir. İlk dönemlerde kitap eğlendirici oyuncak gibidir. Çocuğun kitapla ilişkisi başlangıçta sadece resimle olur (Alpay, 1984; Smith, 2001). Bebeklikten yeni çıkılan bu dönemde çocuk ile kitap arasındaki ilişkiyi kurmak ülkemizde doğrudan doğruya anne-babalara düşen bir görevdir (Özel, 2011).

Çocuk ile kitap arasında olumlu bir bağ kurulabilmesi; onun yaşına, gelişim düzeyine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun özellikte kitap seçimine bağlıdır. Aynı zamanda bu durum, çocukta kitap sevgisinin gelişmesine yardımcı olur ve kitap sevgisi gelişen çocuğun ise ileride iyi bir okuyucu olması daha muhtemeldir. Bu nedenle çocukların erken dönemde yaşlarına, ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak kitapla tanıştırılmaları gerekir (Espinosa ve Burns, 2003; Ersoy ve diğerleri 2006; Hardman ve Jones, 1999).

Anne babaların her şeyden önce çocuklarının değişik büyüme evrelerinde ne gibi konulara ilgi duyduklarını ve çocuklarının ilgilerine uygun ne gibi eserlerin olduğunu bilmeleri gerekir. Yayınevlerinin belli aralıklarla çıkardıkları tanıtım broşürleri, kitap tanıtma listeleri, gazete ve dergilerde yeni kitaplarla ilgili yapılan reklamlar ve eleştiri yazıları, çocukların okuma ilgileri ve eğilimleri üzerine yapılan araştırma sonuçlarını bildiren rapor ve makaleler ana-babalara bu konuda yardımcı olabilir (Oğuzkan, 2000).

Kitapların çocuk için yararlı olabilmesi için sunulan kitapların öncelikle yaşına ve gelişim düzeyine uygun olmasının yanısıra kitabın göze hitap eden özellikleri ve içeriği de çok önemlidir. Yaşa bağlı olarak kitapta bulunması gereken bu özellikler de farklılaşır. Örneğin 1-2 yaş ve 3-6 yaş çocukları için hazırlanmış kitaplarda hem dış hem de içyapı özellikleri bakımından farklılıklar bulunması gerekir. Bu nedenle çocuk adına kitap seçmek durumunda olan yetişkinlerin kitapta olması gereken özelliklerin neler olduğunu bilmesi önemli bir konudur. Doğru kitap seçimi ve kullanımı amaca ulaşmayı kolaylaştıran unsurlardandır (Tür, 1999; White, 2005).

Çocuklar ufuklarını genişletmek için kitaplara ihtiyaç duyarlar. Bir-yedi yaş arasındaki çocuklar için hazırlanmış olan kitaplar "Resimli Kitaplar" adı altında toplanırlar. Bunlar, resimlerin metnin ayrılmaz parçası olduğu ve yazılara resimden az yer verildiği kitaplardır. Resimli kitaplar, çocuğun her bakışta başka bir ayrıntıyı görmesi, anlaması ya da kavraması bakımından en çok aranan ve çocuk tarafından da en çok sevilen türlerdir (Gönen, 2000; Tuncer, 2000).

Günümüzde çocuklar için tavsiye edilebilecek çok çeşitli telif ve çeviri eserler vardır. Ancak, edebi ve eğitsel değer taşımayan eserler de kitap satılan raflarda yerini almaktadır. Bunlardan bir bölümü kapakları ve içlerindeki renkli resimleriyle ilk bakışta insanlarda olumlu bir izlenim de bırakabilmektedir. Görünüşte çekici olan bu eserlerin çoğu konu, tema ve anlatım bakımından çocukların düşünsel ve dil gelişimlerine herhangi bir katkıda bulunacak nitelikte değildirler. Bu durum ise öğretmenlerin ve anne-babaların çocuklar için kitap seçerken bazı hususlara dikkat etmelerini gerektirir (Oğuzkan, 2000).

Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanmış olan kitapların içerik açısından şu özellikleri taşıyor olması gerekir: Konular, ciddiden komiğe, gerçekten hayal ürünü olmaya kadar değişebilir. Mutlaka bir tema içermelidir. Konunun en büyük özelliği hızla gelişen hareket unsuru içermesidir. Karakterler, çocuklar, yetişkinler, gerçek veya kişilik verilmiş hayvanlar, makineler ya da eşyalar olabilir. Üslup bakımından; yüksek sesle okunan bu hikâyelerin basit ve kısa olması, kulağa hoş gelen ritmik bir havası olması gereklidir. Yeni sözcükler çocuğun yaş ve kavram düzeyine uygun olmalıdır. Kitaplarda ses tekrarları içeren sözcükler, gramer yönünden düzgün cümleler bulunmalı ve hayali tasvirler olmamalıdır. Okul öncesi dönemdeki çocuk kitabı resimlerle değerlendirir ve resme gerçekçi bir yaklaşımla bakar. O nedenle kitapta resimler hareketli ve detaylar metne uygun olmalıdır. Resimde mizah ve karikatür birbirine karıştırılmamalı, resim ait olduğu metnin yanında yer almalıdır. Çocukların aradığı özellik renkten çok, resimlerin hikâyeyi yorumlama gücüdür, renk ikinci planda gelir. Çocukların doğal olarak parlak renklere ilgisi vardır. Ancak siyah-beyazla da güzel resimleme yapılabilmektedir. Ayrıca çocukların pastel renkli, belli belirsiz hatları olan, her bakıldığında yeni şeyler verebilen resimlere yöneldikleri de unutulmamalıdır (Gönen, 2000; Tuncer, 2000).

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi çocuğun kitapla tanıştırılması, çocuğa hangi kitabın sunulacağı, sunulan kitabın çocuğa faydalı olabilmesi ve çocuğun kitap sevgisi kazanabilmesi için kitabın sunum şekli çok önemlidir. Çocuğu ilk kitapla tanıştıran ve çocuğa kitabı sunan ilk kişiler anne-babaları ve özellikle de anneleridir. Bu noktada ise annelerin çocuk kitapları hakkındaki düşünceleri ve çocuklarına ne şekilde kitap alıp sundukları oldukça önemli bir konu olmaktadır. Bu çalışma, ülkemizdeki annelerin öğrenim durumlarına göre bu konuda ne durumda olduklarını tespit etmek amacıyla planlanmıştır. Böylelikle bu alanda yaşanan sorunlar tespit edilmiş olacak ve çözüm stratejileri geliştirilebilecektir.

YÖNTEM

Bu araştırma; 4-6 yaş grubunda çocukları bulunan annelerin öğrenim durumlarına göre çocuk kitapları konusundaki görüşlerini ve çocuklarına ne şekilde kitap alıp sunduklarını ortaya koymaya yönelik bir çalışmadır. Araştırmada geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımı olan tarama modeli kullanılmıştır (Karasar 1998).

Araştırma Grubunun Oluşturulması

Araştırmada, çalışma grubuna gönüllü olarak alınan annelerin okulöncesi dönemde 4-6 yaş aralığında çocuğunun olmasına dikkat edilmiştir. Toplam 57 ilde 599 anneye erişilmiştir. Araştırmaya 599 anne katılmış olmasına rağmen ki kare (χ^2) tablolarının toplam sütunlarındaki sayılar 599'dan farklı olabilmektedir. Bu durum söz konusu tablodaki sorulara cevap vermeyenlerin analiz dışında tutulmasından kaynaklanmaktadır.

Annelerin % 0,5'i okuryazar değil; % 25,4'ü ilkokul; % 26,0'ı lise ve dengi okul ve % 47,4'ü ise lisans ve lisansüstü okul mezunudur. Annelerin % 7,7'si 18-24; %44,5'i 25-30; % 11,1'i 36-40; % 2'si 41-45; % 0,5'i 46-50 yaş aralığındadır. Çocukların % 49,3'ü erkek ve % 50,3'ü ise kızdır. Çocukların % 30,2'si dört; % 29,9'u beş ve % 29,9'u ise altı yaşındadır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplamak amacıyla annelere araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve anket formu uygulanmıştır.

Ankette, çocuğun kitapla ilk kez ne zaman tanıştırıldığı, çocuğun kitapla ne şekilde tanıştırıldığı, çocuğa kitap okunan zamanlar, çocuğun sahip olduğu kitap sayısı, çocuğa evde en çok kimin kitap okuduğu, çocuğa kitap okuma nedenleri, resimli kitaplara bakarken neler yapıldığı ve kitap alırken nelere dikkat edildiğinin tespit edilmesine yönelik sorulara yer verilmiştir. Hazırlanan anket alanda çalışan üç uzmanın görüşlerine sunulmuş ve öngörülen değişikliklerden sonra annelere uygulanmıştır.

Kişisel bilgi formunda ise annenin yaşı, eğitim durumu, çocuğunun cinsiyeti ve yaşını belirleyici sorulara yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 15.0 Paket Programı kullanılmıştır. Veriler analiz edilmeden önce dağılımların normalliği ve varyansların homojenliği incelenmiştir. Annelerin öğrenim durumuna göre değişkenlerin dağılımı ki kare (χ^2) analizi ile değerlendirilmiştir. Ki-kare (χ^2) istatistiği kategorik değişkenlerin düzeylerine giren birey ya da nesnelere manidar bir farklılık gösterip göstermediğini test eden bir istatistiktir. Bu çalışmada kullanılan ki-kare istatistiği ise, iki değişken için ki-kare istatistiğidir. Bu teknik iki kategorik ya da biri kategorik diğeri sıralamalı iki değişken arasında manidar bir ilişki olup olmadığını test eder. İki değişken arasında ilişkinin olması, yani $p < .05$, bir değişkenin düzeylerindeki cevapların diğeri değişkenin düzeylerinde farklılaştığını gösterir (Büyüköztürk 2007).

BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu bölümde, analizlerden elde edilen veriler sekiz tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Çocuğun İlk Kez Kitapla Tanıştırılma Zamanına İlişkin Sonuçlar

	Okur-Yazar Değil		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Lisans ve Lisansüstü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bir yaştan küçük	6	5,9	6	15,0	23	15,0	101	35,7	136	23,6
1 yaş	22	21,8	8	20,0	33	21,6	80	28,3	143	24,8
2 yaş	22	21,8	8	20,0	36	23,5	54	19,1	120	20,8
3 yaş	22	21,8	9	22,5	40	26,1	36	12,7	107	18,5
4 yaş	18	17,8	5	12,5	15	9,8	10	3,5	48	8,3
5 yaş	11	10,9	4	10,0	6	3,9	2	0,7	23	4,0
Toplam	101	100	40	100	153	100	283	100	557	100

$\chi^2=94,90$; $p<.001$

Annelerin öğrenim durumu ile çocuğuna ilk kitap alma yaşı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2=94,90$; $p<.001$). Öğrenim durumu lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerin %35,7(n=101)'sinin bir yaştan önce çocuklarını kitapla tanıştırdığı görülmektedir. Lise ve dengi okul mezunu annelerin %26,1(n=40)'i; ilköğretim mezunu annelerin %22,5(n=9)'i üç yaşında ve okur-yazar olmayan annelerin % 21,8 (n=22)'i bir yaşında, % 21,8 (n=22)'i iki yaşında ve % 21,8 (n=22)'i ise üç yaşında çocuklarını kitapla tanıştırdıkları görülmektedir.

Bebeklerin gelişimlerinin desteklenmesinde, bebek kitaplarından yararlandığı düşünülürken, kitapla ilk tanışmanın bu dönemde başlaması gerekir. Bu doğrultuda Tablo 1 incelendiğinde, lisans ve lisansüstü annelerin bir bölümünün bir yaştan önce çocuğunu kitapla tanıştırmada daha bilinçli olduğu söylenebilir (Alpay, 1984; Beyazova, 2006; International Reading Association, 2014; Machado, 2003; Soderman ve diğerleri 2005).

Tablo 2. Çocuğun kitapla tanışmasının ne şekilde olduğuna ilişkin sonuçlar

	Okur-Yazar Değil		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Lisans ve Lisansüstü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Anne özel olarak onun için kitap aldı	13	12,9	5	12,5	41	26,5	155	55,4	214	37,2
Baba özel olarak onun için kitap aldı	9	8,9	2	5,0	19	12,3	23	8,2	53	9,2
Yetişkinlere ait kitaplara bakmak istedi	27	26,7	10	25,0	36	23,2	68	24,3	141	24,5
Kardeşlerinin kitapları ile ilgilendi	44	43,6	14	35,0	53	34,2	24	8,6	135	23,4
Diğer kişiler vasıtasıyla(Öğretmen vb)	8	7,9	9	22,5	6	3,9	10	3,6	33,0	5,7
Toplam	101	100	40	100	155	100	280	100	576	100

$\chi^2=132,77$; $p<.001$

Annelerin öğrenim durumu ile çocuğun ilk kitapla tanışma şekli arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2=132,77$; $p<.001$). Anne eğitim durumu lisans ve lisansüstü okul mezunu olan annelerin %55,4 (n=155)'ünün çocuklarına özel olarak kitap aldıkları görülmektedir. Lise ve dengi okul mezunu annelerin %34,2 (n=53)'si; okur-yazar olmayan annelerin %43,6 (n=44)'sı ve ilköğretim mezunu olan annelerin %35,0 (n=14)'inin ise en yüksek oranda çocuklarının kardeşlerinin kitaplarına ilgi göstererek kitapla tanıştıklarını belirtmişlerdir.

Lisans ve lisansüstü mezunu annelerin çocuğuna özel olarak kitap alarak onu kitapla tanıştırmada Tablo 1. deki bulguyu destekler bir bulgu olarak düşünülebilir. Ancak lisans ve lisansüstü mezunu annelerin % 55,4'ünün bu konuda bilinç seviyelerinin yüksek olduğu söylenebilir. % 44,6'sının ise bu konuda farklı tutumlara sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla tüm lisans ve

lisansüstü anneler bilinçlidir demek doğru olamayacaktır. Kitap seçimi ya da alımı çocuğa bırakıldığında bir kısım çocuklar kitaba ilgi duyarken bir kısmı için kitap ilgi çekici gelmeyebilir. Bu noktada çocuğa kitabı sunacak olan ailesidir. Ancak Tablo 2 incelendiğinde çoğunlukla bu işlemin anneler tarafından yapıldığı babaların çocuğa kitap alma konusunda daha düşük oranlara sahip olduğu da görülmektedir. Ülkemizde çocuk yetiştirmenin annenin görevi olarak algılanıyor olması da bu bulgunun önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Annelerin Çocuklarına Kitap Okuma Durumlarına İlişkin Sonuçlar

	Okur-Yazar Değil		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Lisans ve Lisansüstü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Daima kitap okurum	7	7,0	0	0	25	15,9	110	38,7	142	24,4
Boş vakitlerimde kitap okurum	48	48,0	20	47,6	114	72,6	165	58,1	347	59,5
Vaktim yok kitap okuyamıyorum	45	45,0	22	52,4	18	11,5	9,0	3,2	94	16,1
Toplam	100	100	42	100	157	100	284	100	583	100

$\chi^2=176,75$; $p<.001$

Annelerin öğrenim durumu ile çocuğuna kitap okuması arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2=176,75$; $p<.001$). Lise ve dengi okul mezunu olan annelerin %72,6 (n=114)'sı; lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerin %58,1 (n=165)'i; ilköğretim mezunu annelerin %47,6'sının ve okur-yazar olmayan annelerin %48,0 (n=48)'inin çocuklarına boş vakitlerinde kitap okudukları görülmektedir. Ayrıca okuryazar olmayan annelerin %45,0'i; ilköğretim mezunu olan annelerin %52,4 (n=22)'ü çocuklarına kitap okumak için vakitlerinin olmadıklarını belirtmişlerdir.

Annelerin %59,5'inin çocuklarına boş vakitlerinde kitap okumaları bunun yanı sıra lisans ve lisansüstü mezunu annelerin %38,7'sinin daima çocuklarına kitap okuduklarını belirtmeleri bilinçli anne oranının burada da öne çıkmasına neden olmuş olabilir. Nitekim ilköğretim mezunu annelerin %52,4'ünün okuryazar olmayan annelerin %45,0'inin çocuğuna kitap okumak için hiç vakti olmadığını belirtmesi de bilinçli annelerin oranının öğrenim durumu artıkça arttığını destekler nitelikte bir bulgudur. Bu sonuç alan yazınındaki benzer bir çalışma ile de paralellik göstermektedir. Beyazova (2006), 0-5 yaş arasında çocuğu olan 515 ailenin kendilerinin ve çocuklarının kitapla olan ilişkilerini belirlemek amacıyla yaptığı bir araştırmada, ilköğretim ve daha düşük öğrenim düzeyinde olan annelerin %35,2'sinin, lise ve daha üstü öğrenim düzeyinde olan ailelerin ise %47,2'sinin çocuklarına herhangi bir zaman da kitap okuduklarını saptamıştır.

Tablo 4. Çocukların Sahip Oldukları Kitap Sayısına İlişkin Sonuçlar

	Okur-Yazar Değil		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Lisans ve Lisansüstü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1-5 adet	72	72,0	32	76,2	60	38,2	48	16,9	212	36,4
6-10 adet	19	19,0	7	16,7	49	31,2	79	27,8	154	26,4
10'dan fazla	9	9,0	3	7,1	48	30,6	157	55,3	217	37,2
Toplam	100	100	42	100	157	100	284	100	583	100

($\chi^2=146,50$; $p<.001$).

Tablo 4'te annelerin öğrenim durumları ile çocuklarının sahip oldukları kitap sayıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2=146,50$; $p<.001$). Lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerin çocuklarının %55,3 (n=217)'ünün ondan fazla kitabı olduğu görülürken lise ve dengi okul mezunu olan annelerin %38,2 (n=60)'sinin; ilköğretim mezunu olan annelerin %76,2 (n=32)'sinin ve okur-yazar olmayan annelerin ise %72,0 (n=72)'inin çocuklarının bir ile beş adet arasında kitabı olduğu görülmektedir.

Görüldüğü gibi on adetten fazla kitabı olan çocukların annelerinin %55,3'ünün lisans ve lisansüstü mezunu annelerden oluşması %72,0 oranında okuryazar olmayan annenin çocuğunun 1-5 adet kitap sahibi olması yine annelerin bilinç düzeyi ile açıklanabilir. Tablo 4'e bakıldığında eğitim düzeyi düştükçe çocukların sahip olduğu kitap oranının da düştüğü görülmektedir.

Tablo 5. Çocuğa Evde En Çok Kitap Okuyan Kişinin Kim Olduğuna İlişkin Sonuçlar

	Okur-Yazar Değil		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Lisans ve Lisansüstü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Annesi	44	44,4	23	54,8	107	68,6	226	79,3	400	68,7
Babası	17	17,2	4	9,5	14	9,0	34	11,9	69	11,9
Kardeşi	34	34,3	14	33,3	28	17,9	18	6,3	94	16,2
Diğer yetişkinler	4	4,0	1	2,4	7	4,5	7	2,5	19	3,3
Toplam	99	100	42	100	156	100	285	100	582	100

($\chi^2=64,87$; $p<.001$).

Annelerin öğrenim durumları ile çocuğa evde kitap okuyan kişi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2=64,87$; $p<.001$). Lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerin %79,3 (n=226)'ünün, lise ve dengi okul mezunu olan annelerin %68,6 (n=107)'sının, ilköğretim mezunu olan annelerin %54,8 (n=23)'inin ve okur-yazar olmayan annelerin %44,4 (n=44)'ünün en yüksek oranda çocuklarına kitabı kendilerinin okuduğu saptanmıştır. Bu noktada dikkate değer bir bulgu öğrenim durumu düştükçe yüzdelerinde düştüğüdür.

Annelerin tamamının % 68,7'sinin çocuklarına evde en çok kitap okuyan kişiler olması dikkate değer bir diğer bulgudur. Okuryazar olmayan annelerin dahi % 44,4'ünün çocuğuna kitap okuyan kişi olarak kendilerini belirtmeleri çocuğun bakımını üstlenen kişinin öncelikle annenin olmasından kaynaklanabilir. Çalışma da çocuğa en çok kitap okuyan kişinin anneler olduğu saptanmıştır. Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda bu sonucunu destekler nitelikte olduğu söylenebilir (Aydoğan ve Çat 2012; Miller ve diğerleri 2013; Beyazova, 2006).

Tablo 6. Annelerin Çocuklarına Neden Kitap Okuduklarına İlişkin Sonuçlar

	Okur-Yazar Değil		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Lisans ve Lisansüstü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kitap sevgisi kazanması için	24	22,5	13	32,5	59	38,6	183	64,7	279	48,4
Okumaya hazırlamak için	19	18,6	2	5	18	12	12	4,2	51	8,8
Birlikte geçireceğimiz bir zaman olması için	10	9,8	8	20	23	15	55	19,4	96	16,6
Kitap okumamı istediği için	29	28,4	9	22,5	27	17,6	14	4,9	79	13,7
Uyutmak, yatıştırmak, oyalamak için	15	14,9	5	12,5	19	12,4	10	3,5	49	8,5
Diğer	4	4	3	7,5	7	4,6	9	3,2	23	4
Toplam	101	100	40	100	153	100	283	100	577	100

($\chi^2=113,03$; $p<.001$).

Annelerin öğrenim durumları ile çocuklarına neden kitap okudukları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2=113,03$; $p<.001$). Tabloda lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerin %64,7 (n=279)'sinin, lise ve dengi okul mezunu olan annelerin %38,6 (n=59)'sının ve ilköğretim mezunu annelerin %32,5 (n=13)'inin en yüksek oranda çocuklarına kitap sevgisi kazandırmak için kitap okudukları görülmektedir. Bu bulguların yanı sıra, okur-yazar olmayan annelerin %28,4 (n=29)'ünün ise çocuğu kendisine kitap okunmasını istediği için, çocuğuna kitap okuduğu görülmüştür.

İlköğretim, lise ve dengi okul ve lisans ve lisansüstü mezunu annelerin en yüksek oranda çocuklarının kitap sevgisi kazanması için çocuklarına kitap okuduklarını belirtmesi özellikle lisans ve lisansüstü mezunu annelerin % 64,7'sinin bunu vurgulaması bilinç düzeyinin yükselmesi ile açıklanabilir. Nitekim okur-yazar olmayan annelerin % 28,4'ünün de en yüksek oranda çocuğu istediği için kitap okuduğunu belirtmesi de bu bulguyu destekler diğer bir bulgu olarak düşünülebilir.

Tablo 7. Annelerin Çocuğuyla Resimli Kitaba Bakarken En Çok Neler Yaptıklarına İlişkin Sonuçlar

	Okur-Yazar Değil		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Lisans ve Lisansüstü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Resimlerdeki olayları anlatırım.	51	50	17	40,5	90	57,7	153	53,9	311	53,3
Resimlerine bakarak öykü oluşturmasını isterim	15	14,7	3	7,1	27	17,3	73	25,7	118	20,2
Resimlerden yararlanarak ona öyküler uydururum	11	10,8	5	11,9	19	12,2	26	9,2	61	10,4
Sadece resimlerin altındaki yazıları okurum	14	13,7	8	19	17	10,9	27	9,5	66	11,3
Sadece kitaba birlikte bakarız	11	10,8	9	21,4	3	1,9	5	1,8	28	4,8
Toplam	102	100	42	100	156	100	284	100	584	100

($\chi^2=56,65$; $p<.001$).

Annelerin öğrenim durumlarına göre resimli bir kitaba çocuğuyla birlikte bakarken tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2=56,65$; $p<.001$). Öğrenim durumu lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerin %53,9 (n=153)'u; lise ve dengi okul mezunu olan annelerin %57,7 (n=90)'si; ilköğretim mezunu olan annelerin %40,5 (n=17)'i ve okur-yazar olmayan annelerin ise %50 (n=51)'sinin çocuğuna resimlerdeki olayları anlattıkları görülmektedir. Burada çocukların kitabın resimleriyle daha çok ilgileniyor olması bu sonucu ortaya koymuş olabilir. Nitekim Gönen ve Şahin (2003) tarafından yapılan araştırmada 6 yaşındaki kız çocuklarının % 63,6'sının ve erkek çocukların % 60,5'inin kitabın resimlerine baktıklarında kendilerini mutlu hissettiklerini saptamıştır. Bu bulgu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Tablo 8. Annelerin Çocuklarına Kitap Alırken Nelere Dikkat Ettiklerine İlişkin Sonuçlar

	Okur-Yazar Değil		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Lisans ve Lisansüstü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Dış görünüş	15	14,7	5	14,3	19	12,1	9	3,2	49	8,4
Çocuklarının gelişim özellikleri	38	37,3	16	38,1	97	61,8	221	77,5	372	63,5
Resimli olması	24	23,5	5	11,9	26	16,6	19	6,7	74	12,6
Boyutunun büyüklüğü	0	0	1	2,4	0	0	1	0,4	2	0,3
Yazının az, resmin çok olması	8	7,8	4	9,5	7	4,5	12	4,2	31	5,3
Cildinin sağlam olması	1	1	0	0	1	0,6	0	0	2	0,3
Ekonomik olması	14	13,7	4	9,5	4	2,5	3	1,1	25	4,3
Oyuncak özelliđine	0	0	3	7,1	3	1,9	6	2,1	12	2
Resimlerin net olmasına	2	2	1	2,4	0	0	1	0,4	4	0,7
Diğer	0	0	2	4,8	0	0	13	4,6	15	2,6
Toplam	102	100	42	100	157	100	285	100	586	100

Annelerin öğrenim durumlarına göre lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerin %77,5 (n=221)'inin; lise ve dengi okul mezunu olan annelerin %61,8 (n=97)'inin; ilköğretim mezunu olan annelerin %38,1 (n=16)'inin ve okur-yazar olmayan annelerin ise %37,3(n=38)'ünün çocuklarının gelişim özelliklerine göre çocuklarına kitap aldıkları görülmektedir.

Yüzdelerin eğitim durumuna göre azalması, annelerin eğitim durumuna bağlı olarak bilinç düzeyinin artması ile açıklanabileceği gibi kitap satış reyollarında görev yapan elemanların anneleri çocuklarının yaşına göre kitap almaları konusunda uyarmaları da bu sonucu ortaya koymuş olabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Annelerin öğrenim durumlarına göre elde edilen bulgular incelendiğinde;

Öğrenim durumu lisans ve lisansüstü mezunu olan anneler, çocuklarına ilk kitaplarını özel olarak aldıklarını ve bir yaştan önce onları kitapla tanıştırdıklarını, çocuklarına kitap alırken onların gelişim özelliklerini dikkate aldıklarını, kitap sevgisini kazandırmak için boş vakitlerinde kendilerinin onlara kitap okuduklarını, ev ortamında çocuklarının ondan fazla kitabı olduğunu ve resimli bir kitaba çocuğuyla birlikte bakarken resimlerdeki olayları anlattıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanın sıra lise ve dengi okul mezunu, ilköğretim mezunu ve okur-yazar olmayan annelerin çocuklarının ise kardeşlerinin kitaplarına ilgi göstererek bir yaşından sonra ilk olarak kitapla tanıştıkları, ilköğretim mezunu anneler dışında çocuklarına boş vakitlerinde kendilerinin kitap okudukları, ilköğretim mezunu annelerin ise çocuklarına kitap okumak için vakitlerinin olmadığı, çocuklarının ev ortamında bir ile beş adet arasında kitabı olduğu, resimli bir kitaba çocuğuyla birlikte bakarken resimlerdeki olayları anlattıkları ve çocuklarına kitap alırken onların gelişim özelliklerini dikkate aldıkları saptanmıştır. Öğrenim düzeyi düştükçe oranlar da düşmektedir.

Sonuç olarak, üniversite ve üstü okul mezunu olan annelerin çocuklarına kitap seçme ve sunma konusunda daha bilinçli oldukları, öğrenim düzeyi düştükçe bu konudaki bilinç düzeyinin de düştüğü görülmektedir.

Öneriler:

Üniversite ve üstü mezunu olan annelerin öğrenim durumlarına göre diğer anne gruplarından daha bilinçli olarak çocuklarını kitapla buluşturduğu araştırmanın önemli bir bulgusu olmasına rağmen bu grubunda bir kısmı dâhil olmak üzere annelerin konu ile ilgili olarak bilinçlendirilmesi durumu çalışmada ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle yazılı ve görsel basında bu konu ile ilişkili olarak kamu spotları oluşturulabilir. Aileleri bilgilendirme amaçlı radyo ve televizyon programları hazırlanabilir. Gazete ve dergilerde çocuk edebiyatı konusunda bilgilere ve çocuk kitaplarının tanıtımlarına yer verilebilir.

Çocuk kütüphaneleri yaygınlaştırılabilir ve buralara ilgiyi çekmek amacıyla ailelere çocukları için kitap ödünç alıp-verme sistemleri geliştirilip kitap alma olanakları sağlanabilir. Aileler ve alan öğretmenleri için bilgilendirici ve eğlendirici kütüphane etkinlikleri düzenlenebilir.

Ayrıca, halk eğitim merkezlerinde aileler için çocuk edebiyatı konusunda çeşitli eğitim programları hazırlanıp uygulamaya geçirilebilir.

Bundan sonraki süreçte ise çocuk kitapları ile ilgili olarak aileler ve ev ortamından veri toplanarak yapılacak çalışmaların ev ortamı gözlemleri ve nitel araştırma yöntemlerine dayalı olarak yapılması alana önemli katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Alpay, M.(1984). *Okuma alışkanlığı kazandırmada kitabın etkisi*. 7. Okul Öncesi ve Yaygınlaştırılması Semineri. İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama.
- Aydoğan, Y. & Çat, A. (2012). *5-6 yaş çocukların dil gelişimi ile annelerinin okuma alışkanlıkları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Editör:S.Sever).III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Ankara: Ankara Basımevi.
- Beyazova, U. (2006). *Kitap çocuk ilişkisi*. (Editör, S.Sever). II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Ankara: Ankara Basımevi.
- Brock,A. & Rankin,C.(2008). *Communication, Language and Literacy from Birth to Five*. (First published). London:Sage.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Veri analizi el kitabı*. 8. Baskı. Ankara:Pegem A Yayıncılık.
- Collins, E.N. (2008). *Infant-toddler foundations*. http://ncchildcare.nc.gov/pdf_forms/DCD_Infant%20Toddler%20Foundations.pdf.
- Donoghue, M.R.(2009). *Language arts*. London: Sage .
- Epspinosa, L.M. & Burns, M. S. (2003). *Early Literacy for Young Children and English-Language Learners*. In C. Howes (Eds.), *Teaching 4-to 8-Years-Olds*”(pp.47-59). Los Angeles:Paul. H. Brookes Publishing.
- Ersoy, Ö., Avcı, N. & Turla, A. (2006). *Çocuklar için erken uyarıcı çevre*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınlar.
- Detemple, J. M. (2001). *Parents and reading boks together*. Editör: Dickinson, K. D. Ve Tabors, P. O. *Beginning Literacy With Language*. London: Paul H. Brookes Publishing Co.

- Gönen, M. (2000). Okul Öncesi Çağındaki Çocuklar En Çok Hangi Konulara ve Kitaplara Karşı İlgi Duyarlar? M. R. Şirin (Eds), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Gönen, M., Şahin, S. (2003). Altı-oniki yaş grubu çocukların kitaplara olan ilgilerinin değerlendirildiği pilot bir çalışma. G.Haktanır, T.Güler (Eds), *Kültürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları. Omep Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı 3*. içinde (s. 372-381). İstanbul: Kelebek Matbaası.
- Griffith, P.L., Beach, S.A., Ruan, J. & Dunn L.(2008). *Literacy for Young Children*. London: Corwn Press.
- Gürkan, T.(1993) *Okul öncesi eğitimde kitap*.9.Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. Ankara: Ya-Pa Yayın Pazarlama.
- Hardman, M , Jones, L. (1999). Sharing books with babies: evaluation of an early literacy intervation. *Educational Review*, 51.(3), 221-229. Erişim tarihi: 30 Haziran 2014 . [http:// www. Tandfonline.com/loi/cedr20](http://www.Tandfonline.com/loi/cedr20).
- Huck, C.,S.; Kiefer, B.,Z.; Hepler,S. & Hickman, J. (2004) *Children's literature in the elementary school*. Eight Edition. Ouebecor:World Versailles Inc. McGrawHill.
- International Association (20014). *What is family literacy*. Erişim tarihi:20 Haziran 2014. http://www.reading.org/downloads/parents/pb1044_involved.pdf.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayın Dağıtım. 8. Basım. Ankara.
- Machado, J. M.(2003). *Early childhood experience in language arts emerging literacy*. Delmar Learning. Canada.
- Miller, C.; Zickuhr, K.; Rainie, L. & Purcell, K. (2013). Parents, children, libraries and reading. Erişim: 6 Haziran 20014. <http://libraries.pewinternet.org/2013/05/01/parents-children-libraries-and-reading/>
- Oğuzkan, F. (2000). *İyi bir çocuk kitabın, çocuğun ruhsal ve düşünsel gelişimine katkısı var mıdır?* Editör (M. R. Şirin). 99 Soruda Çocuk Edebiyatı Çocuk Vakfı Yayınları. İstanbul.
- Özel,A.(2011). Okul öncesi dönemde görsel açıdan çocuk kitapları. O.Ramazan, K.Efe, G.Gülçin (Eds). *I.Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi*. İstanbul.
- Santora, L. A. (2013). *Assessing children's book collections using an anti-bias lens*. Erişim www.adl.org.
- Sawyer, W.E.(2009). *Growing up with literatür* (5. Baskı). USA: Delmar.
- Smith,M. V.,(2001). *Eating ve reading*. Editör: Dickinson, K. D. Ve Tabors, P. O. Begining Literacy With Language. London: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Soderman, A. K., Gregory, K.M. & McCarty,L.T.(2005). *Scaffolding Emergent Literacy*. United States of America:Pearson Education.
- Tuncer, N. (2000). Çocuk ve Kitap. M. R. Şirin (Eds), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tür, G. (1999). Okul öncesi eğitimde kitap seçimi. Gazi Üniversitesi Anaokulu / Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. İstanbul:Ya-Pa Yayın Pazarlama.
- White, H.(2005). *Developing literacy skills in the early years*. London: Paul Chapman.
- Wortham, S.C. (2005). *Early childhood curriculum*. New Jersey : Pearson Merill Prentice Hall.